

WALT DISNEY:

МИКИ И ШИЉБА на острву диносаура

16. ПРЕИСТОРИСКИ ЗЕМЉОТРЕС

МИКИ
СЕ
ЈЕДВА
СПАСАО
ОД
ПЕЋИНСКИХ
ЉУДИ

МАЛО
ДОТИЦА

СУТРА ДАН

У
ИДУЋЕМ
БРОЈУ:
ПРОПАСТ
ОСТРВА?

ЦЕК ЛОНДОН: ЗЛАТО

Нико неће ни сањати да сте ви с нама — напомену Гутенхамер, а очи су му одушевљено светле. — Сви ће мислити да сте ви навалили сами, на свој познати гусарски начин.

— А такође мислим да вам је јасно — доладе Летон — да ће читав овај посао имати само добре последице. Ствар је у складу са законима и правом, а једини који притом могу настрадати јесу берзански спекуланти.

— Дакле, битно је то да тражиња бакра све више расте — рече Даусет. Предузеће Ворд Вали Бакер и све што с њим стоји у вези — а то је уствари једна четвртина светске производње — велики је посао, тако велики да то сада ни сами још не можемо да проценимо. Ми смо припремили све што је потребно. Ми и сами имамо доста капитала, па ипак нам је још потребно. Осим тога, има и превише Ворд Вали-акција у туђим рукама да бисмо могли остварити своје планове. И тако ћемо једним ударцем убити две муве...

— А ударац сам ја — доладе Дејлајт смејући се.

— Стварно је тако. Не само што ћете ви дизати цену Ворд Вали-акцијама, него је ваша дужност и да их купујете. То ће бити од неочењиве користи за нас, јер ћете ви, а и ми с вама, при томе добро зарадити. А као што је г. Летон нагласио, ствар је законита и поштена. Осамнаестог ће бити седница управног одбора и уместо уобичајене добити поделиће се двојструка.

— Наравно, почеће да се проносе најразноврснији гласови — опомињао је Даусет Дејлајта — али ви се не дајте да вас збуне. Можда ће се чак тврдити да ти гласови од нас потичу. Ви ћете одмах увидети како и зашто. Али, нека вас се све то ништа не тиче. Ви сте с нама у савезу. Ваша је дужност само да купујете, да купујете и купујете, и да издржите у куповању све до последњег удараца, када управа објави двојструку добит. Ворд Вали-акције почеће тада да скачу, тако да се после тога уопште неће моћи нигде више купити.

— И још нешто, г. Харниш — рече Гутенхамер. — Ако се ствар буде развијала преко готовине којом ви располагате, или преко своте коју намеравате да уложите у тај посао, одмах нам се слободно обратите. Мислите увек на то да смо ми с вама.

— Да, ми стојимо иза вас — понови Даусет.

Натаниел Летон климну потврдно главом.

Читаву конференцију није трајала више од једног часа, али то је било довољно да се Дејлајт приближи највишем врху на којем је икад у свом животу стајао. Ови су људи били велики играчи. То су биле индустријске величине. Додуше, то је и он сам знао, они нису били највећи. Они нису стајали у истом реду са Морганом и Харманом, али су били у вези с тим циновима. Ласкале су му почасте које су му указивали. Они су га дочекали љубазно, без ика-

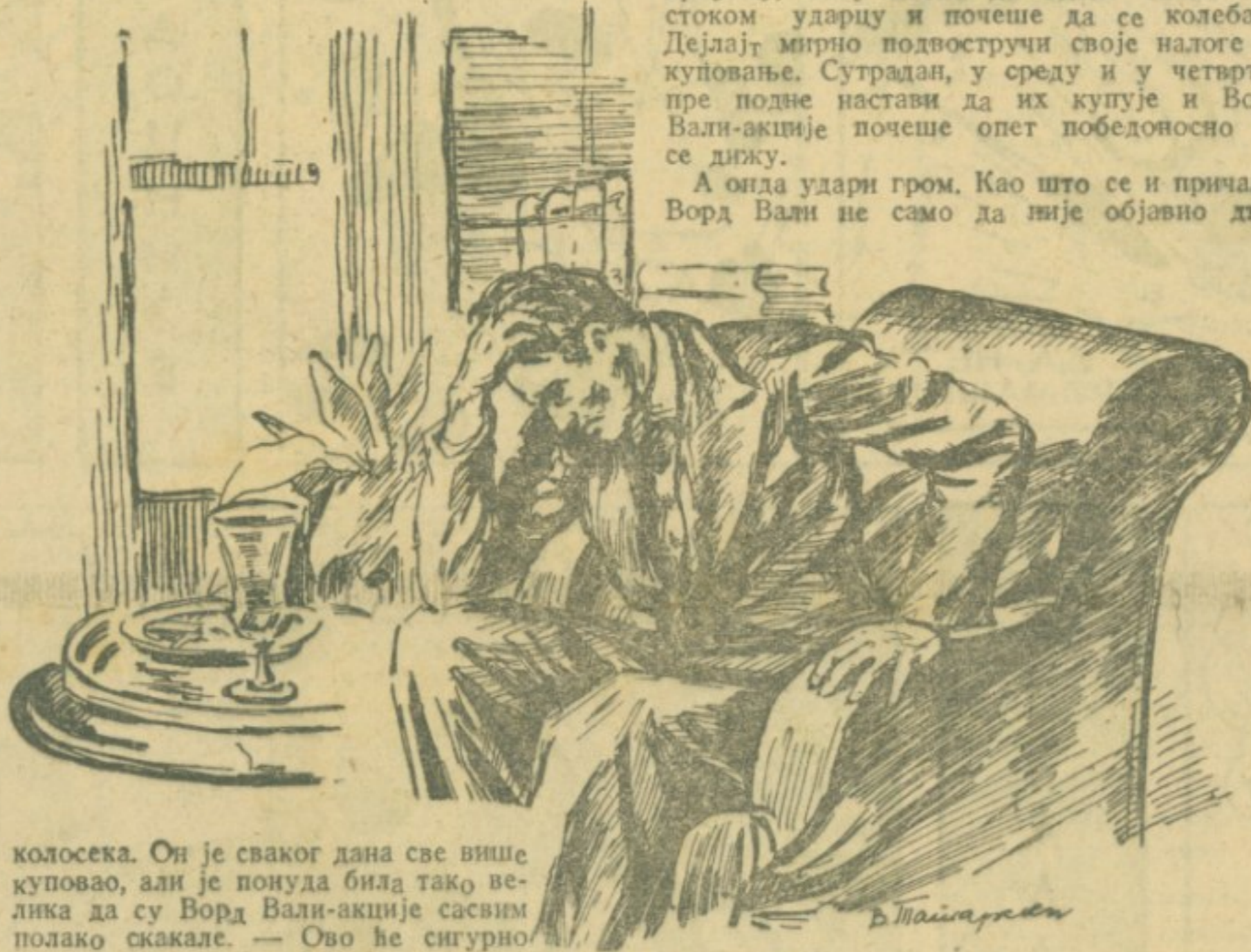
вог омаловажавања. Била је то љубазност коју једнаки исказују себи равнина. Дејлајту је то нарочито годило, јер је био потпуно вестан да су они, и по искуству и по богатству, далеко пред њим.

— Овога пута ћемо мало уздрмати ту банду спекуланата — изјавио је на одласку Леон Гутенхамер. — А ви сте човек, г. Харниш, који ће то учинити. Сви ће они бити уверени да ви радите на своју руку, а кад се ради о томе да се једном дошњаку мало поткрешу крила онда су њихове маказе увек добро наоштрене.

III

Кад се вратио у хотел, иако је било већ близу два сата по поноћи, затекао је репортере који су хтели да га интервјуишу. Ујутру их је било још више. И тако га Њу-јорк дочека уо јеку новинских труба. Листови су ударили у таламбасе, плетући оре од око његовог имена. лоносећи његове слике уз многобројне чланке.

Сви су очекивали да он почне да игра, и кад се појача тражиња Ворд Вали-акција свако је знао да је то његово дело. У финансијском свету зачу се жагор и брујање. Спекуланти су били потпуно избачени из

колосека. Он је сваког дана све више куповао, али је понуда била тако велика да су Ворд Вали-акције сасвим лако скакале. — Ово ће сигурно бити узбуђивније од покера, — шаптао је Дејлајт у себи док је посматрао збрку коју је проузроковао.

Недеља пре осамнаестог, који је падао у четвртак, проишла је у највећем узбуђењу. Дејлајт је играо за највећим столом света, онако како никад у животу није играо, а улози су били тако велики да су премашивали чак и оне који су за тим столом уобичајени. Иако је понуда акција била готово неограничена, он је неуморно купо-

вао и тако им непрестано дизао цену. За то време Дејлајт се неколико пута тајно састао са својим ортацима у игри — једном са Леоном Гутенхамером, једном са Џоном Даусетом и двапут са г. Хевисоном. Осим честитања, они му нису ништа друго говорили. Читав ствар је текла на потпуно задовољство свих.

Али, у уторак увече поче нагло да се шири једна вест која је брзо дошла и до Дејлајтових ушију, а била је објављена и у „Волстрит Џорнелу“. Лист је јављао да је обавештен из поузданих извора да ће се у четвртак, на седници управног одбора Ворд Вали компаније, уместо поделе уобичајене добити, затражити доплата од акционара. То је био први ударац који је Дејлајт примио. На њега је то страховито деловало, јер ако тако ствари стоје онда је он упропашћен. Тек тада му паде на памет да је читаву ову огромну операцију извео само својим новцем. Даусет, Гутенхамер и Летон нису уопште ништа ризииковали. Захваљујући га је паника, додуше краткотрајна, али ипак доста дуга да га потсети на Холдсвортија и његову циглану и да га наведе да сместа побегне све налоге за куповање издате за тај дан. Затим се упути телефону.

— Ништа од свега тога — чуо је из апарата промукли глас Леона Гутенхамера. — Као што вам је познато — рече му Натаниел Летон — ја сам један од директора компаније и сигурно бих обавештен да се тако нешто спрема. А Џон Даусет: — Ја сам вас већ упозорно на могућност таквих гласова. У томе нема ни трунке истине. Дајем вам своју часну реч.

Дејлајт се застиде пред самим собом што је изгубио живце макар и за тренутак, па се брзо врати спом задатку. Престанак куповања акција изазвао је на берзи право запрепашћење и са свих страна навалише они који су спекулисали на падање курса. Ворд Вали-акције, које су се налазиле на врхунцу, нису могле да одоле овако жестоком ударцу и почеше да се колебају. Дејлајт мирно подвостручи своје налоге за куповање. Сутрадан, у среду и у четвртак пре подне настави да их купује и Ворд Вали-акције почеше опет победоносно да се дижу.

А онда удари гром. Као што се и причало, Ворд Вали не само да није објавио дво-

за руком да на лак начин дође до новца, и пуно сличних наслова.

— Баш сам био будала! Овако да ушапнем у замку! — мрмљао је Дејлајт читајући.

Не узимајући у обзир нека своја предузећа на западу, која су баш сада захтевала да у њих уложи знатне суме, он је био упропашћен. Али, још теже од свега, био је повређен његов понос. Бити тако лакоуман. И најпростији фармер постаро би се да има бар неке доказе, а он нема ништа осим часне речи, а и она је била дата усмено. Часна реч! Грохотом се насмеја. Још му је у ушима звонио глас Џона Даусета, који му је онда преко телефона рекао: „Дајем вам своју часну реч“. Сви су они долови и варалице, којима је пошло за руком да га наведу на танак лед. Он је за њих био ситна риба с којом су се играли свега десет дана и за то кратко време успели су да га прогутају заједно са његових једанаест милиона. Наравно, они су му за читаво ово време подметали Ворд Вали-акције, које ће сада у пола цене добити натраг пре но што се тржиште снаје. Натаниел Летон ће, вероватно, од једног дела добитка подићи неколико нових зграда за свој универзитет; Леон Гутенхамер ће сигурно купити нова постројења за своју јахту, а можда ће набавити и читаву флотилу; Али шта ће, дођавола, учинити Даусет са својим делом добити; он ће свакако основати нови ланац банака.

Дејлајт је седео, пио коктел и, сећајући се свог некадашњег живота на Аљасци, проживљавао још једанпут текобне године у којима је стекао својих једанаест милиона. Кроз главу су му пролетале дивље мисли и за тренутак се у његовом срцу појави жеља да поубија оне који су га овако срамно опљачкали. Он откључа кофер и извади из њега свој огромни аутоматски колт-револвер, калибра 44. Повуче палцем осигурач, поглади глатку цев и гурну осам метара у његову утробу. Затим опет спусти осигурач и стави оружје у пространу цев калуга, наручи још један Мартини и опет се завали у фотељу.

Размишљао је читав сат. На његовом челу појавише се боре, у којима су се оцртавали напори Севера, муке и зиме и све што је тамо преживео: дуга, бескрајна путовања на саоницама, пусте тундре крај Поинт-Бароуа, санте леда на Јукоу, борбе са животињама и људима дани када је умирао од глади, дуги месеци у Којокуку кад су га мучили комарци, тежак рад, слаба храна коју је често делио са псима, једном речју двадесет година рада, зноја и напрезања.

У десет сати се диже и пошто је неко време прелиставао по градском адресару, наручио је кола и одвезао се у ноћ. Два пута је мењао кола и најзад се зауставио пред ноћним уредом једне детективске агенције. Ту је унапред излазно положио новац, изабрао шест људи који су му били потребни и дао им детаљна упутства. Он је био уверен да ће се већ следећег дана, ако не и раније, састати његова три партнера. За сваког од њих одредио је по двојицу детектива. Њихов једини задатак био је да сазнају тачно време и место тог састанка.

Сутрадан ујутру, његов телефон зазвони и он прими прва обавештења. Ускоро су извештаји почели да стижу један за другим. Натаниел Летон се одвезао у Тери Таун; Џон Даусет се већ био упутио тамо подвезном железницом. Леон Гутенхамер се још није појавио, али је сигурно да се налази у кући. Са раширеним планом града на столу, Дејлајт је пратио кретање ове тројице. Натаниел Летон је стигао у Мачел-Салендер-зграду, а ускоро му се придружио и Гутенхамер. Даусет је још био у својој банци. Али, у једанаест сати стиже вест да је и он дошао, а неколико минута касније Дејлајт је јурно у затвореном аутомобилу према згради Мачел-Салендер.

— Наставиће се —

ЈУГОСЛАВИЈА у слици и речи

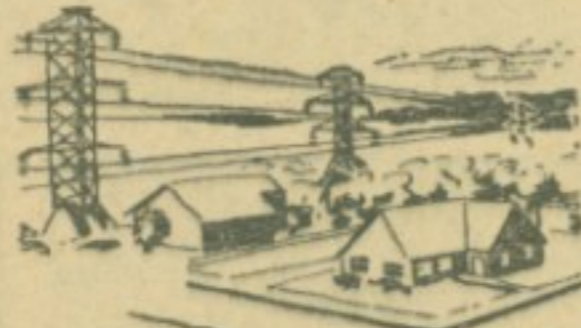
ДРЖАВНО ПОЉОПРИВРЕДНО ДОБРО »ПАНЧЕВАЧКИ РИТ«

(Цртежи В. ТАТАРСКОГ)

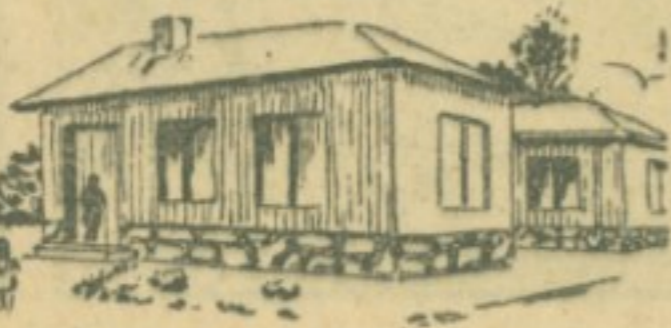

НЕПРЕГЛЕДНО, НЕКАД ВОДОГЛАВНО ПОДРУЧЈЕ — ПАНЧЕВАЧКИ РИТ — ЗА НЕКОЛИКО ГОДИНА ПОСЛЕ РАТА ПРЕТВОРЕНО ЈЕ У ДРЖАВНО ДОБРО. ИШЧЕЗЛЕ СУ КОЛИБЕ ПЕЧАЛБАРА — БАШТОВАНА, ПОРЕД КОЈИХ СУ СЕ ЗЕЛЕНЕЛЕ МАЛЕ ЊИВИЦЕ У МОРУ КОРОВА И ТРСКЕ.

ИСТОВРЕМЕНО СУ ИЗГРАЂЕНИ И Тврди друмови, а нешто касније, путем далековода, добро је потпуно електрифицирано.

НА МЕСТО ТРШЧАНИХ КОЛИБА ОКО ИСПОСТАВА ДОБРА, САДА СЕ УЗДИЖУ МОДЕРНЕ СТАНБЕНЕ ЗГРАДЕ, У КОЈИМА СТАЊУЈУ РАДНИЦИ И СЛУЖБЕНИЦИ

ДОБРО ИМА СВОЈ РЕМОНТНИ ЗАВОД У КОМЕ СЕ ОПРАВЉАЈУ ТРАКТОРИ, САМОВЕЗАЧИЦЕ, ВРШАЛИЦЕ, КОМБАЈНИ И ДРУГЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ МАШИНЕ

ИЗ ИНКУБАТОРА ЖИВИНАРСКЕ ФАРМЕ НА ИСПОСТАВИ ШИРОКА ГРЕДА ИЗЛАЗИ СВАКОГ ЧЕТВРТОГ ДАНА ПО 3.000 ПИЛИКА. ОВА ФАРМА ДАЈЕ БЕОГРАДУ ПО МИЛИОН ЈАЈА

2.300 КРАВА — СИМЕНТАЛКИ ДАЈУ НАШЕМ ГЛАВНОМ ГРАДУ ВИШЕ ОД 4 МИЛИОНА ЛИТАРА МЛЕКА

У МНОГООБРОЈНИМ ТОВИЛИШТИМА ТОВИ СЕ СВАКЕ ГОДИНЕ НА ХИЉАДЕ СВИЊА. ПОРЕД МЕСА, ДОБРО ШАЉЕ У СВОЈЕ ПРОДАВНИЦЕ 400.000 КИЛОГРАМА МАСТИ

ОВЕ ГОДИНЕ ПАНЧЕВАЧКИ РИТ ИЗНЕЊЕ НА БЕОГРАДСКЕ ПИЈАЦЕ 653 ВАГОНА КРОМПИРА, 479 ВАГОНА КУПУСА, 437 ВАГОНА ПАРАДАЈЗА, 200 ВАГОНА БОСТАНА 140 ВАГОНА ЛУКА, 75 ВАГОНА ПАПРИКА И ПРЕКО 300 ВАГОНА ДРУГОГ ПОВРКА

НЕКАДА ГОТОВО ПУСТ ПАНЧЕВАЧКИ РИТ ИМА ОКО 11.000 СТАНОВНИКА. НИКАД СУ МНОГА НАСЕЉА, МЕЂУ ЊИМА И ПАДИНСКА СКЕЛА. ОНА ЈЕ ДАНАС СЕДИШТЕ НОВОГ, ДЕВЕТОГ РЕЈОНА БЕОГРАДА

ТРИ ПРАГЕТА

ОД ВОЛТА ДИЗНИЈА

Волт Дизни : Душко Дугоушко и други добри и рбави становници његове варошице и околине

ПРВА ПРИЧА: КРАДЉИВАЦ ДИЊА

У једној анкети коју је прошлог месеца спровео Анкетни институт у Билефелду, у Западној Немачкој, двадесет осам од сто целокупног становништва изразило је жељу да се исели у прекоокеанске земље. У вези с тим, немачки илустровани лист „Ноје илустрирте“ почео је да објављује писма немачких исељеника који су после рата напустили своју домовину и раштркали се по свим земљама света, у нади да ће тамо наћи боље услове живота.

Да ли су у томе успели? Питање које нас од дана нашег доласка највише мучи не гласи

„Како ћемо се навићи на нову средину?“, већ „Како ћемо се вратити у домовину?“ — тако почиње писмо једне Немце која се с мужем и двоје деце пре три године отселла у Бразилију.

Ова породица је изгубила у рату сву своју имовину. Њен хранилац, инжењер, вратио се 1946 године из заробљеништва и месецима је узалуд покушавао да нађе посла. Једног дана, кад му је то дозлогрило, пријавио се бразилијанској војној мисији у Берлину, која је за своју земљу тражила стручне раднике, нарочито инжењере и техничаре.

Неколико месеци касније, ова породица пошла је у туђу далеку земљу са групом од осам стотина исељеника, којима су стотине одбијених искрено завиделе. Да ли је њихова завист била оправдана? Најбољи одговор на то даје писмо ове Немце.

„Острво цвећа“

„Јануара 1949 — пише она — наша група стигла је једним бразилијанским ратним бродом пред пристаниште Рио де Жанеира. Већ сам дочек поварно нам је расположење и умањило наше велике наде. Са брода нас нису искрчили на копно, већ су нас чамцима, у пратњи до зуба наоружаних полицајаца, одвели на једно мало острво, звано „Острво цвећа“. Подало нам је већ на првом кораку јасно да нас у овој земљи не сматрају доброшћима.

На „Острву цвећа“ затекли смо све друго само не цвеће. Сместили су нас у две прљаве мрачне бараке. Већ првог дана подвргли су нас строгом царинском прегледу. Морали смо да платимо царину и на најнеопходније ствари.

Неколико недеља узалудно смо очекивали да нас пребаве на копно и да наши мужеве најзад почну да раде. Уместо тога, после више од два месеца чекања, појавила се изненада на острву група представника разних предузећа и фабрика. За њих је ово острво било пијача на којој су за јевтине паре могли да добију јаке мишице и снажна леђа. Радни уговорни које су и изудили предвиђали су тако слабу награду да се њоме нису могле подмирити ни најосновније животне потребе. Неколицина оних који су били клоуни духом потписали су и такве уговоре, само да би што пре напустили тмурно, несносно, безнадежно „Острво цвећа“.

Овакви купци јевтине радне снаге долазили су нам отада врло често, тако да се за непун месец дана наша група смањила на трећину. Најзад је и мој муж потписао уговор који му је, уз месечну зараду од 2.500 крузероса, обезбедио запошлење у једној фабрици у Сао Паулу.

Град раскоши и беде

Мала група преосталих много нам је завидела на том уговору. Сви су сматрали да од Сао Паола нема бољег места за живот у читавој Бразилији. Брзо смо се уверили да је само наизглед тако. Клима у овом индустријском центру са два милиона становника умерена је и здрава. На све стране се узурбаном градили, дан и ноћ. У послов-

ном делу града ницали су као печурке облакодери од бетона, челика и стакла. Главним улицама јурила је бујица аутомобила. Али, чим смо одмакли од сјајно осветљених улица и тргова центра, сретали смо на сваком кораку пенза-

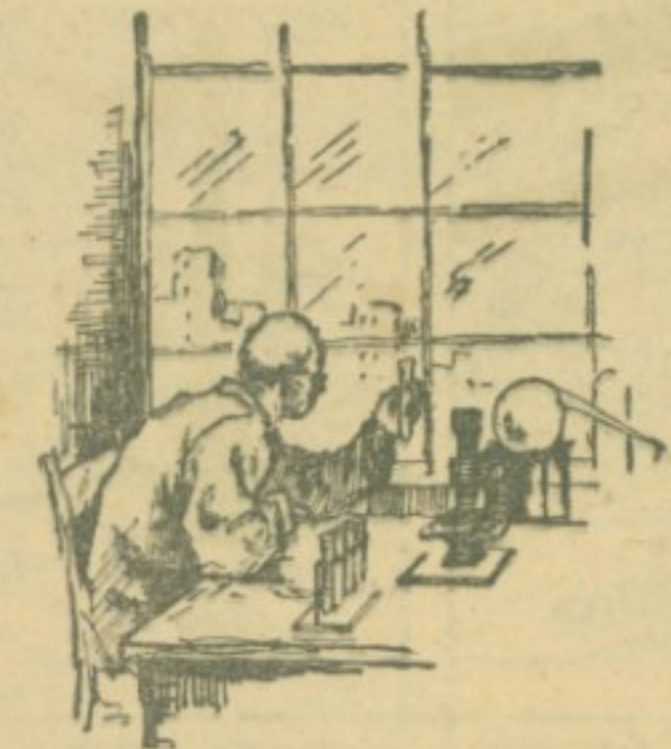
мерну беду, у коју смо се и сами утопили.

Пред наш полазак, Бразилијанци су нас уверавали да Сао Паоло пружа највеће могућности, а његове фабрике најбољу зараду. Да

Ко би рекао да једна прегршт земље садржи више живих организама него што читава Европа има становника! Па ипак је тако. Иако су бескрајно мали, они играју важну улогу у нашем животу. Овим ситишним бићима, поред осталог, имамо да захвалимо на чудесним лековима антибиотикима — пеницилину, стрептомицину, хлоромитину, ауреомивину и другим.

Хиљаде врста и подврста

Колико разних врста микроорганизама има у земљи, још није утврђено. Мисли се да само бактерија има неколико хиљада врста, од којих свака има своје подврсте. За човека, који је навикао да све ствари посматра у људским размерама, то је просто несхватљиво. Па ипак, то мноштво бактерија, вируса, протозоа, плесни, алга итд., има у земљи довољно простора да се слободно развија и креће. Ако бисмо, на пример, милијарду бакте-

рија затворили у кутију чија је запремина само један кубни сантиметар, оне би у њој имале више простора него што га има становништво једног великог града.

Свака од тих многобројних врста живи на свој начин, различит од осталих. Неке од њих хране се сумпор-диоксидом, друге угљеником киселином, а неке опет „воле“ карбонску киселину, то ваљда јаким дезинфекционо средство, убитачно за многе организме. Међутим, за човека је много важније оно што микроби лаче. Узмимо само за пример квасце који се хране грозђаним шећером. Кад се „наједу“, они почну да лаче алкохол и угљену киселину и тако претварају грозђани сок у вино.

Микроби — пријатељи људи

Нема сумње да се и у земљи неке прекидно врше оваква претварања једне материје у другу, и то у великим размерама, јер их обављају милиони и милиони тих ситишних бића. Необичан је начин на који се микроби хране. Сем протозоа, они немају ни уста ни органа за варење. То су једноћелична бића која упијају храну читавом површином своје опне. На исти начин излучују непотребне материје. Зато она то тако брзо раде. На пример, бактерија која кисели млеко у стању је да за један сат претвори у млечну киселину двапут више шећера него што је сама тешка. Кад се засити, она се дели и тако од једне бактерије постају две, које одмах настављају да „једу“ и да се деле.

није тако, уверили смо се оног дана кад је мој муж ступио на посао. Једноставно су га одвели пред једну машину и оставили га да ради као обичан радник. На његово противљење и позивање на диплому и дугогодишњу инжењерску праксу, шеф одељења му је рекао да у Бразилији може радити као инжењер само ако на неком од домаћих факултета подожи све испите, а сем тога и испит зрелости у некој бразилијанској гимназији. Бразилијанци не признају ниједан други факултет на свету, о чему смо се касније уверили слушајући о многим инжењерима, лекарима и другим европским стручњацима који су животарили радети као служитељи, чистачи, носачи или болничари.

Маниока — сиротињски хлеб

Проблем стана претставља вероватно најжалосније поглавље у животу свих исељеника у Бразилији. Кирије су високе и износе обично половином месечне зараде једног радника. На периферији Сао Паола, иза одвратних кућериња у које је набијено и по стотину породица, могу се видети праве јазбине направљене од разбијених сандука и бензинских канти.

Чудесни свет МИКРООРГАНИЗАМА

Човек није свестан колико његов живот зависи од рада ових ситишних бића која гмижу под његовим ногама. Биљке су основна храна свих животиња, па и човека. Међутим, да нема микроба узалуд би биљке гранае у земљи своје корене тражили хранљиве сокове. Они су ти који разлажу раване органске материје, утинуле биљке и животиње, на прсте састојке, које биљке онда могу да упијају.

Опасни и безопасни микроби

Већина људи живи у заблуди да су микроби опасни и да их треба уништавати. Ништа није погрешније од тога. Познати бактериолог д-р Ото Ран сматра да је просечно од 30.000 бактерија једна опасна за човека. Али зато има микроба-човекових пријатеља који уништавају ту своју штетну сабраћу. Њих је човек тек почео да упознаје.

Али, да би постигао што више користи од микроба, човек треба и да се о њима брине, да их храни. Како он то постиже? Сваки земљорадник зна да ће му земља боље родити ако је набубри, али и не сања да, бацајући ђубриво у земљу, у ствари снабдева храном милионе микроба. Они ће му се за ову „доброту“ богато одужити. „Једући“ ту храну и лачећи непотребне материје, они разлажу органске састојке из ђубрива и спремају храну кукурузу, пшеници, поврћу и воћкама.

Развитак технике ставио је пољопривредне стручњаке пред један тежак проблем: чиме заменити огромне количине стајског ђубрива које су за пољопривреду изгубљене откако су аутомобил и трактор потиснули коња? Разна хемиска ђубрива, по мишљењу неких стручњака, кваре земљу, јер истребљују корисне микроорганизме из ње.

Има у овоме нешто истине, али и много заблуде. Тачно је да искључива употреба вештачких ђубрива може бити штетна за земљу, али ако се она зналачки користе до штете неће доћи. Потпуно очистити један простор од микроорганизама тешко је извести чак и у лабораторији, а поготову се то не дешава у земљишту. Микроби су врло отпорни и брзо се множе. Ако их оставе сасвим мали број, они ће се размножити невероватном брзином ако само могу да нађу и најмање хране. У повољним условима, један једини микроб има за осам часова ништа мање него шеснаест милиона потомака!

Микроби у борби против болести

За последњих десетак година човек је постигао велике успехе у одбрани свога здравља. У борби против болести он је ставио себи у службу и микробе. Он је успео да издвоји антибиотике, то јест материје које уништавају произвођаче многих болести или које заустављају њихов развој, а не

Ми смо ипак имали среће. За прилично кратко време, за непун месец дана, нашли смо стан у предграђу Сент Андре, одакле је мом мужу требало два часа вожње до његове фабрике. Сместили смо се у једном ружном кућерку са земљаним подом, без таванице. За тај „стан“ плаћали смо 850 крузероса месечно и још смо били задовољни што смо тако јевтино проšli.

У Бразилији је и проблем исхране веома тежак. Хлеб је четири пута скупљи него код нас, кромпир око десет пута. Зато се већина породица одриче ових намирница и задовољава се маниоком, једном врстом репе.

Маниока је овде хлеб сиротиње, на који се Европљани тешко навикава. Разне врсте поврћа, у европским земљама врло јевтине и приступачне, у Бразилији су прави луксуз. Стога човек, хтео не хтео, мора да пређе на бразилијанску кујну. Она је врло једнолика и састоји се углавном од прилично јевтиног црног пасуља, справљеног сад на овај, сад на онај начин. Европљани мисле да се људи у Бразилији просто даве у кафи. Ништа није погрешније од тога. Боље врсте кафе извозе се, а оне које се

продају у земљи толико су скупе, да чак и средње имућне породице уместо кафе пију сурогат познат под именом „мате“.

Ни они исељеници који су се посветили земљорадњи нису били боље среће. Заједно са мојим мужем радио је и један младић чији су се родитељи пре тридесет година доселили из Немачке и настанили се на селу, тринаст километара западно од Сао Паола. Убрзо је ту никла исељеничка колонија од готово две хиљаде душа. Сви ти људи живе и данас под најтежим условима. Читаве војске мрави из године у годину насуру на њихове плантаже и уништавају им жетву. Готово сви становници колоније болују од бубрега, а многи пате и од распадања мишића, тешке болести коју изазива ујед неких инсеката.

Иста жеља свих исељеника

— Ускоро ће се навршити трећа година откако смо се доселили у ову земљу, — завршава ова Немца. — За то време у нашем животу мало се шта изменило. Живимо и данас у истој кући, а мој муж и даље ради за истом машином и за исту плату, иако су цене најосновнијих потреба знатно скочиле. За три године нисмо се помакли ни за један корак напред, а нема никаквог изгледа да би се идућих година наш положај могао поправити. Узалуд тражим међу својим познаницима неког ко би могао да напише ведрије писмо. Зар је опда чудо што све нас исељенике мучи само једна жеља — да се вратимо у своју отаџбину.

шкоде човечјем телу. Досад је издвојено око две стотине антибиотика, али се само шест могу употребити у медицинске сврхе. Први откривени антибиотик — актиномицин јесте најстрашнији отров за који се зна. Зато се са антибиотикима мора радити веома опрезно. Дуго времена је човек знао само за онај свет који је могао да сагледа голим оком. Захваљујући микроскопу, пред човековим очима нукла су неспредљиво прострaнства. Он је угледао читав један нови

свет са многомилионским становништвом, који знатно утиче и на његову судбину. За веома кратко време он је успео да у томе дотле непознатом свету стекне пријатеље, који од човека не траже много, а много му дају.

Каква нам чуда још спрема тај свет ситишних бића? Далих напред младе микробиологије одговориће нам на то питање. У тој тајанственој области човек је направити тек прве, али веома успешне кораке.

Зашто се Балканско Полуострво тако зове

Велико полуострво на југу Европе на коме се налази и наша земља данас је свакоме познато под именом Балканско Полуострво, а скраћено се зове и само Балкан. Изгледа као да је ово име давнашње, толико је свима добро познато, не само код нас већ и у осталом свету. А у ствари овај назив веома је скорашњег порекла.

Некада се овај део Европе звао Јелинско или Грчко Полуострво, јер су Грци били најпознатији и најкултурнији народ који је на њему живео. На западу оно је било познато под именом Илирско Полуострво, по народу који је насељавао пре доласка Словена његов западни део.

Када су Турци освојили земље средњовековних балканских држава, почели су се јављати називи Царство Великог Турчина и Европска Турска, пошто су Турци вековима држали највећи део Балканског Полуострва. Међутим, у XIX веку, када су балкански народи, после тешких борби, извојевали слободу и независност и Турска престала једина да господари овим делом Европе, име Европска Турска није више одговарало стварности. Оно се одржавало углавном до Берлинског конгреса, 1878, на коме су велике силе расправљале о судбини бивших турских покрајина. Отада је ово полуострво општепознато као Балканско Полуострво.

Откуда овај назив? У староме веку веровало се да се преко целог Балканског Полуострва протеже један планински ланац, од запада према истоку. Он се тада звао Хемус. Почетком XIX века дознао се да се на турском језику овај планински ланац зове Балкан, па је по њему један немачки географ дао и целом нашем полуострву назив Балканско Полуострво. Ово име постепено су прихватили и други географи, а после распада Турске оно је усвојено као званичан назив. Данас је, међутим, познато да

овај назив није потпуно тачан. Реч „балкан“ код Турака означава сваку планину која нема посебног имена. Сем тога, под именом Балкан подразумева се само планински ланац који се од Вршке Чуке, преко Бугарске, протеже до Црног Мора.

КРВНА ПЛАЗМА ОД ПОЛИВИНИЛА

Крвна плазма, бистри део људске крви у којој нема живих првених и белих крвних зрнаца, идеална је помоћ у многим тешким случајевима. Она успоставља и одржава циркулацију крви док се не укаже могућност трансфузије или неког другог потребног начина лечења. Код опекотина, тешког губитка крви и у многим другим случајевима, плазма је спасила хиљаде људских живота. До сада се плазма добијала искључиво од људске крви. За пола кубног сантиметра плазме било је потребно више од два кубна сантиметра крви. Овај начин добијања плазме био је скуп и захтевао је многобројне даваче крви. Многима је изгледало невероватно кад се у научним круговима почело говорити о синтетичкој плазми. Изне, наравне је било још веће када се сазнало да је крвна плазма добијена од истог материјала од кога се праве кински мантили и многе друге ствари. Синтетичка крвна плазма добијена је од поливинил-пиролитона и позната је под именом ПВП. То је прах справљен од ацетиленског гаса изложеног огромном притиску.

Поред тога што замењује људску крвну плазму, ПВП се употребљава и у друге медицинске сврхе. Многе драгоцене дроге, као што су пеницилин, адреналин и инсулин, врло брзо се елиминишу из тела. Ако се ове дроге помешају са мало ПВП раствора, њихово се дејство продужава за два до четири пута. ПВП, поред осталог, помаже и при отстрањивању отрова из крви, одвојав га у бубреге који га избацују

Животни пут Елизабете Блеквел

Било је то једног јесењег дана 1847 године. У колеџ "Женева" у држави Њујорк, у САД, ушла је једна млада девојка од својих двадесет шест година да слуша предавања из медицине. Са плавим увојцима упола покривеним шеширом, мало самоволне браде, девојка није била одвећ наочита, али је њена појава на овим предавањима запрепастила све студенте. Била је то прва жена која је хтела да добије диплому о свршеној медицини.

Исмевање и презир

Самим тим Елизабети Блеквел претстојао је низ непријатности: свуда где би се појавила дочекивана је са исмевањем и презиром. Међутим, млада девојка се ипак није поколебала, већ је наставила упорно и истрајно својим путем.

Пре тога она је осећала страх у присуству болесника. При самој помисли на парање дешава, она је бледела, али је то убрзо прошло. Већ првих дана она је осетила да је медицина њен позив.

Својом вредношћу, упорном вољом и веридном, она је мало по мало стекла наклоност осталих студената. Међутим, жене нису скривале своје непријатељство: кад год би је среле на улици, оне би је далеко обилазиле. По њиховом мишљењу, девојкама није приличило да уче медицину. Мада јој је то тешко падало, прва студенткиња медицине на свету наставила је студије. Године 1849 она је престигла своје колеге и сјајно дипломирала.

Жеља јој је била да специјализира хирургију. Али како ниједна америчка болница није хтела да је прими, она је, пуна наде, кренула у Париз. Међутим, и тамо је доживела разочарање: француски лекари нису јој признавали знање.

— Изучите за бабицу, — саветовали су је они.

Отада, њен живот у Паризу био је право робовање. Немајући кул, Елизабета је неких дана проводила у болници по осамнаест часова дневно. Париз је био ту, на дохват руке, врло примамљив, али је она само једном за шест месеци добила дозволу да изиђе из болнице у коју је примљена на рад.

Опет у Њујорку

По завршетку студија у Европи, Елизабета се вратила у Њујорк да се тамо настани. Али и тада је нашла на велику препреку: ни у једној бољој кући није могла да изнајми било какву просторију.

— Кад бих дозволила жени-лекару да стави своју таблу на врата моје куће, — рекла јој је једна кухавласница, — стрепела бих од гнева разјарених људи.

Немајући другог излаза, Елизабета је била принуђена да позајми новац за куповину куће.

У ишчекивању пацијената која никако нису долазили, она је посматрала одвећ тешке хаљине на младим девојкама, велове који су штитили њихова лица од сунца, недостатак гимнастике и птичје оброне које су узимале да би очувале "линију". Све је то отварало пут туберкулози.

Та запажања одредила су будућност Елизабете Блеквел. После много гих предавања која је одржала о туберкулози, нашла се група напредних жена које су основале за њу мали диспансер у једној од најбеднијих улица Њујорка. Елизабета се радосно дала на посао у томе крају у коме је болест десетковаља људе.

Убрзо је имала превисне болесника. То су били одвећ сиромашни људи којима је било свеједно да ли ће их лечити лекар или лекарица која се изграђује, налазе се бараке за становање. Екипе кубикаша већ су ископале преко 1.500 километара канала за одводњавање на местима где је земља остала сувине влажна. За неколико година плодно и богато земљиште северноисточног полдера даће прву жетву и моћи ће да прими нове стотине хиљада становника.

Охрабрена тиме, Елизабета Блеквел тада је дошла на нову мисао: да оснује прву болницу у којој би

се искључиво женско особље старало о сиромашним људима који не би били примљени у препуне градске болнице. У овој болници младе студенткиње дошле би до потребне праксе која им је у то време на другим местима била ускраћивана.

Без средстава, држана на отстојању од својих колега, млада ле-

карка је радила скоро шест година на остварењу своје замисли. Затим, мало помало, њен се положај изменио. Једнога дана "Њујорк Хералд" послао јој је свога сарадника да пише о њој. Један славни лекар говорио је о њеном раду са пуно хвале. Захваљујући суми од десет хиљада долара, коју су јој послали напредни људи и поштованици, Елизабета је најзад, маја 1857

године, успела да у Њујорку свечано отвори болницу за жене и децу. Та болница и данас постоји.

Још више охрабрена тиме, Елизабета је затим предузела прави крсташки рат против нечистоће у болницама. То јој је испунило читав живот.

— Ружна и прљава средина неповољно утиче на болеснике и те-

нису могли да пређу преко чињенице да у тој болници има сасвим мало смртних случајева.

Елизабета је била уверена да сунце, чист ваздух, добра исхрана, млеко и здрава вода могу да спрече многе болести и да допринесу оздрављењу и најтешже болесника. Она је наименовала лекарку Рашелу Кол за инспектора хигијене. Докторка Кол је била прва "обожена" жена која је добила титулу лекара у Америци. Она је имала за задатак да мајкама-усељеницама објашњава каква исхрана одговара малој деци и да им хвали благодети сапуна, чистог ваздуха и сунца.

Године 1887 Елизабета је остварила још једну своју велику замисао: основала је медицинску школу за жене. Та школа се налазила недалеко од њене болнице. Један цртеж из тога времена приказује младе девојке са лепршавим кеџама и у кринолинским сукњама баш у тренутку кад врше обдукцију. Ова медицинска школа била је боља од већине тадашњих медицинских факултета на којима се учење ограничавало само на праћење предавања. Често су млади лекари који би изишли из тих школа починили праксу наоко никада докле нису прегледали ниједног болесника.

Јединствена школа

Ученице лекарке Блеквел стицале су знање у болничким салама, лечећи болеснике и старајући се о сиромасима у бедним удерима. Ниједна ученица није могла добити диплому пре него што би положила тешки испит о начину утврђивања болести.

Добар глас ове школе брзо се ширио по читавом свету. У Русији, двадесет пет девојка, које бежу чуде за лекарку Блеквел, затражиле су да их приме на медицински факултет у Петрограду. Затим се дознало да је нека млада девојка ступила на медицинску школу у Алжиру. Мало касније, у Штокхолму петнаест младих девојка такође су захелеле да изуче медицину. Тако се животи са Елизабете Блеквел остварио. Врата медицине била су најзад отворена и женама.

Једино у Енглеској, будуће лекарке наниле су на велике препреке. Пошто је поверила школу и болницу својим искусним сарадницама, Елизабета је отпутовала у Енглеску. На неколико месеци пре ње ног доласка у ову земљу, седам младих девојка које се бежу уписале на медицински одсек Единбургског универзитета, биле су нападнуте од разбеснелих студената. Почела је истрага, али је факултет изабацио жртве, а не кривце.

— Отварајте своју сопствену медицинску школу, — посаветовала је Елизабета очајне девојке.

Она им је помогла да сакупе потребна средства и организовала предавања у њиховој Женској медицинској школи. Ова установа и данас привлачи студенткиње из многих земаља.

Упркос старости и болести, Елизабета је и даље неуморно радила. Она је основала у Енглеској Друштво националне хигијене, које је сматрало да је "боље спречити него лечити". Одржала је низ предавања лондонским радницама. Бојећи се да радници не почну да испољавају своје незадовољство због тешких животних услова, неки директори фабрика изопачили су њене речи. Штампана је започела против ње клеветничку хајку. Али, остарелу лекарку није ни то зауставило. Она је доживела да види како се хигијена предаје у свим државним школама.

Остварени сан

Принуђена најзад да престане са предавањима, Елизабета је настави да борбу из своје канцеларије. Описивала је мучке радника који производе шибце и које фосфор неprimетно трује, старинара изложених свакојаким заразама, шваља затворених по нео дан у радионицама без ваздуха. Она се ставила на чело оних који су тада водили борбу за осигурање у случају болести и старости, за побољшање станбених прилика.

И у време када је већ била сасвим изнемогла, Елизабета Блеквел је увек ишла за више година испред свога времена. Младе лекарке писале су јој из свих крајева света и поверавале јој своје тешкоће. Умрла је маја 1910, у осамдесет деветој години, задовољна, јер је храбро истрајала на свом тешком животном путу.

Жава њихово оздрављење. — свуда је говорила она.

Лекари који су посећивали њену болницу чинили су се као да не запажају ред и чистоћу у њој, али

соопште свима да се опасност ближи. Сат касније прве избеглице су избиле на друм код града Медемблика, који је био најближи "старој" земљи. Људи су терали пред собом стоку и носили најнужније ствари.

У подне, пригушена туњава експлозије прекинула је тишину пространих поља. Она су се мало помало претварала у приу бујину. Разарање је било наређено осамнаест дана пре него што је Немачка предала Холандију савезницима, у време када су немачки фашисти већ видели своју пропаст.

Одмах по капитулацији Немача, отпочело се са затварањем продора, али је алат недостајао, јер су га Немци однели и уништили. Али захваљујући непрекидном раду, Холанђани су успели да за шест недеља, затворе продоре. У току наредних шест месеци полдер Вирингермер је опет био исушен.

Становници који су поново дошли на своја огњишта, приноули су на посао. Данас је та земља плодна као и пре рата.

Исушење нових 150.000 хектара земљишта

Полдер Вирингермер је прва територија коју су Холанђани отели од мора. Из садањег Зојдерског Језера уздиже се катарка из воде. Она означава место где ће се отпочети са радовима на новим, великим осушницама. На дубини од четири и по метра налази се плодно земљиште нове територије. Већ је отпочело подизање бране иза које ће вредни Холанђани за 25 година исушити нових 150.000 хектара. На новој површини нићи ће хиљаде пољопривредних газдинстава на којима ће се наставити око 300.000 становника.

Холандски научници се интересују за најмањи део потопљене земље. Већ се на делти Рајне и Мезе оцртава пространа земља испресецана барутинама. Она се такође може исушити. Затим, на северноистоку фризиске обале протеже се низ острва у дужини од 80 километара. Холанђани мисле и на исушење Валденског Мора, које дели ова острва од континента. Тиме би добили још 450.000 хектара.

Вредни становници Холандије кажу: „Ако будемо истрајно радили, из мора ћемо извадити једну нову земљу“.

ХОЛАНЂАНИ прећиварају море У ПЛОДНО ЗЕМЉИШТЕ

На земљиној површини ускоро ће се појавити још једно ново колно. Сада, оно делимично лежи испод површине океана, а припада европској држави која је најгушће насељена — Холандији.

У жељи да прошире земљиште за обраду, Холанђани су предузели подизање насипа и исушење више од 2.500 квадратних километара океана. Сада ће, у току неколико година, бити исушено 360.000 хектара нове земље, од којих ће 220.000 хектара бити погодно за земљорадњу. Овај план који Холанђани сада спроводе, увећаће им површину обрадивог земљишта за скоро десет од сто. Многобројне дизел-пумпе већ црпу милионе кубних метара морске воде. Булдожери равнају путеве тамо где су до недавно рибари бацали мреже ловени харинге, а трактори и плугови ору земљиште на коме ће ускоро успевати житарице.

Двадесет векова борбе

Борба са морем води се у Холандији успешно пуних двадесет векова. Садашњи подухват претставља у ствари потпуно освајање подручја које је некад покривало Зојдерско Језеро.

Зојдерско Језеро, које је сачињавало велики део Северног Мора, ускоро ће нестати са географске карте. Помоћу бране дуге 32 километра, а широке 90 метара, Холанђани су затворили улаз у залив и започели исушвање. Неколико стотина хектара одређено је за слатководно језеро. Остали део биће претворен у обрадиво земљиште које ће лежати два до шест метара испод морске површине.

Највећи део исушене земље, такозвани северноисточни полдер — што значи подручје отето од мора и заштићено бравом — који обухвата површину од неких 48.000

хектара, претставља равницу без иједног дрвета или брежуљка. Канали који пресецају полдере, просто су закрчени многобројним „лововним кућама“ у којима живе радници и стручњаци. Покрај насеља која се изграђују, налазе се бараке за становање. Екипе кубикаша већ су ископале преко 1.500 километара канала за одводњавање на местима где је земља остала сувине влажна. За неколико година плодно и богато земљиште северноисточног полдера даће прву жетву и моћи ће да прими нове стотине хиљада становника.

Земља која буде исушена припадаће холандској држави и ни једна парцела се неће моћи ни да купи ни да прода. Ниједна зграда, исто тако, не може се без плана подићи. Урбанистички заводи су израдили нацрте за десетак нових градова. Предвиђени су велики тргови и пространи паркови. Крајеви у којима ће се налазити станбене зграде одвојени су од индустриског и трговачког дела вароши. Пољопривредна добра добиће на коришћење три четвртине површине полдера. Преосталу земљу држава ће издавати под закуп. На појединим површинама већ сада је остварен много већи принос него у САД. На пример, земљиште засејано кромпиром дало је принос од 36 тона, док је у Сједињеним Америчким Државама принос износио само 15 тона. На државним добрим грашак је дао 3.700 килограма по хектару, према 1.250 килограма у САД итд.

Недело фашиста

План за исушење Зојдерског Језера био је готов још пре једног века, али су радови отпочели непосредно пред Први светски рат. Године 1936 обрађено је првих 22.000

хектара. Наредних година ту се настанило 6.000 људи. Прве жетве биле су богате. Међутим, једног дана сав труд око исушвања отишао је у неповрат. То је било 17 априла 1945 године у четири часа изјутра. Холанђани Алберт Овин, који је управљао овим полдером примио је телеграм који му је упутио немачки војни заповедник окупиране Холандије. Он је јављао

да ће немачка војска бацити у ваздух источну брану, која задржава воду Зојдерског Језера, у осам часова изјутра. Становници су позивани да се хитно повуку на југ, на издигнутије земљиште. С обзиром на напредовање канадске Прве армије, овај део полдера постао је за Немце објект од стратешког значаја.

Овин је појурио мрачним удицама. Лупао је на врата, окуљао људе, слао дечаке на битканима, да

Како је изграђена ПРВА ЖЕЛЕЗНИЦА у СРБИЈИ

После устанка и првих борби за независност, Србија је — половином прошлог столећа — сва прегла на унутрашње политичко и културно јачање. Док су многе друге земље у Европи имале тада уређене градове и путеве, па чак и око 25.000 километара железничких пруга, Србија је била заостала и скоро беспутна.

Крајем деветнаестог века јавила се жеља да се у Србији сагради железница, али јој Отоманска империја то није дозволила. Међутим, августа 1851 године, у Србији су се неочекивано појавили енглески инжењери у намери да трасирају пругу. Пошто су од Турске добили дозволу за рад, они су сматрали да се не морају ни јавити српским властима. Међутим, српске власти су их протерале из земље услед тога што нису биле обавештене о њиховом доласку.

Отада су се многе земље интересовале за изградњу железница у Србији, јер су желеле да преко

њих дођу до економског и политичког утицаја. То су покушале и Турска, и Аустрија, и Русија, али сем прегледања терена од стране разних стручњака, до посла није долазило.

Камен-темељац прве српске железнице

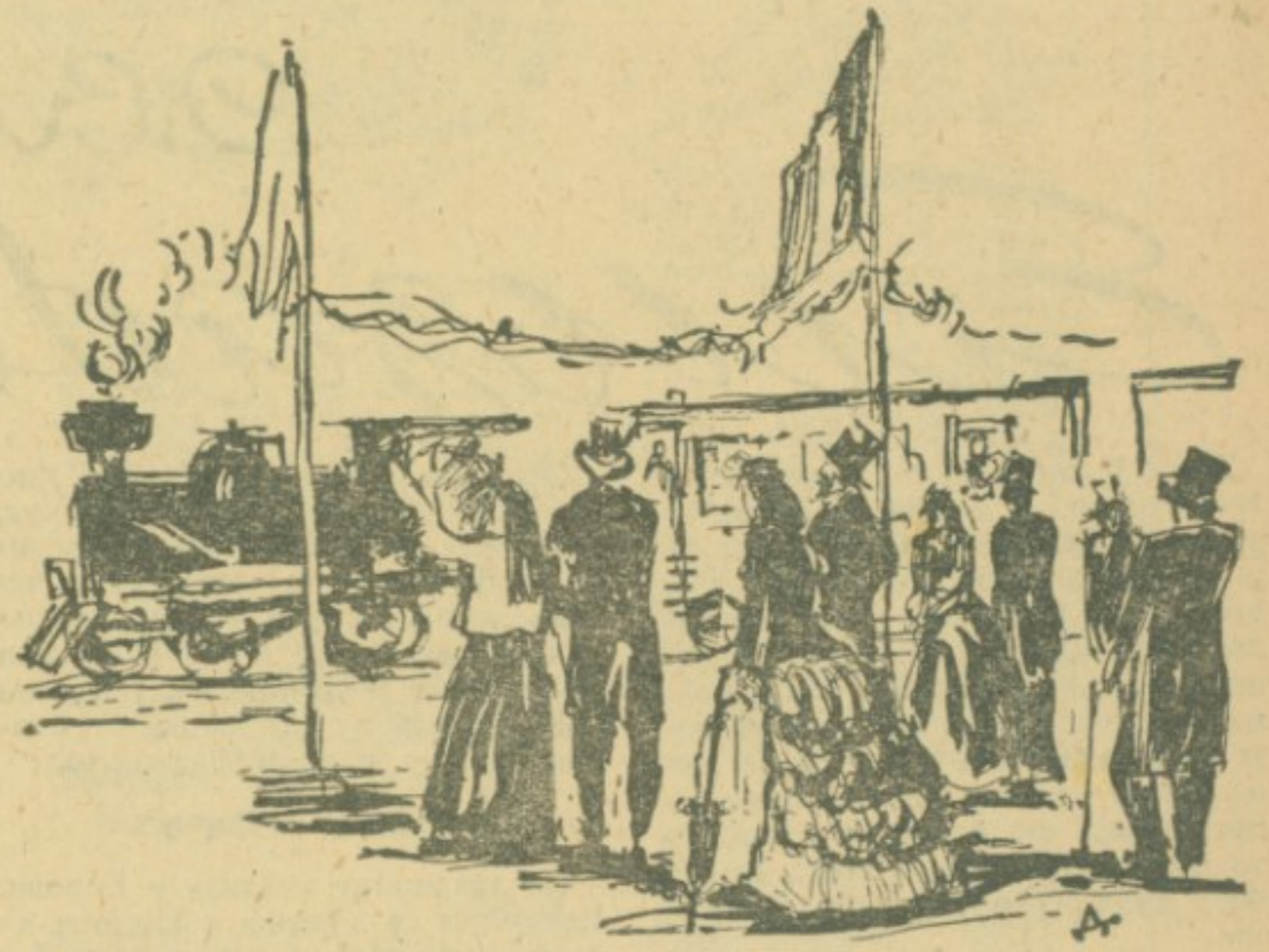
Године 1878, на Берлинском конгресу, велике силе су обавезале Србију да изгради пругу од Београда, преко Ниша и Врања, до Ристовца, и од Ниша до српско-бугарске границе. Концесију за грађење добила је француска финансиска група "Генерална унија", и априла 1881 године сребрним чекићем, код данашње станице Сењак, ударен је камен-темељац првој српској железници.

Посао започет свечано и у сјају званичних изјава и говора, имао је, међутим, лошу позадину. Српска држава се обавезала да фирми плати 198.000 динара за километар

изграђене пруге, док се у народу увелико говорило како "Генералну унију" километар пруге не стаје више од 110.000 динара.

Па ипак, посао је одмицао. Истовремено је грађена помоћна пруга од Смедерева до Велике Планае, ради превоза материјала који је стигао из Будимпеште. Тај материјал је довожен до Планае, а одатле разношен на север и југ.

Не рачунајући уску индустријску железницу, која је саобраћала између Топчидерског Брда и данашње железничке станице, ради напитања баре Венеције, пруга Смедерево—Плана била је прва, јер је подигнута и служила саобраћају још 1882 године. Међутим баш тада се десило неочекивани догађај. "Генерална унија" је банкротирала и радови су престали. Али, како је посао био уносан, у Паризу је основано "Друштво за грађење и експлоатацију српских железница" и инжењери су наставили рад.

Није много прошло, а друштво је издало правилник о правима и дужностима будућег железничког особља, у којем се претило отпустом онима који долазе пијани на службу, затим правилник о униформи, итд.

"Најдуксузници у Европи"

Једнога дана у Београд су стигли из Немачке вагони прве и друге класе. Они су изазвали читаву сензацију и многи грађани су долазили да их виде. Саграђени по савним новим начрима, у виду салона, они су били "најдуксузници у Европи", како се тада писало и говорило. Купци пресвучени првеним плишем и са тешким завесама на прозорима, претстављали су последњу реч технике и удобности, нарочито због грејања, који су дотле били непознати.

Двадесет трећег августа 1884 године, на месту где је некад била бара Венеција, ујурбано су се довршавале припреме за свечано отварање нове пруге. Свет је почео да се окупа од раног јутра. Машине су под паром шиштале.

У осам часова ујутру, после верског обреда, машине су прикочене за вагоне. Воз је подељен у две композиције са по девет вагона. У сваку је стало око 250 путника, и у 8.30 часова, уз свирку војне музике која се налазила у првој композицији, уз пушчају топова и одушевљен испраћај многих Београђана, први воз је пошао од Београда за Ниш. Четири минута доцније кренуо је и други.

На свим станицама свет је са одушевљењем дочекивао возове. У Паланци су путницима били спремљени кајмак, салама и ракија. У

Лапову су ручали у "штали за локомотиве". За време војње сви су се шетали из вагона у вагон, а кад је прва композиција, уз груктање топова, стигла у Ниш, у 18 часова, из ње су изишли путници обучени у нова одела али црни као димничари од чађе из локомотиве. Друга композиција свечаног воза требало је да стигне четири минута после прве, али због квара на локомотиви дошла је тек у 23 часа.

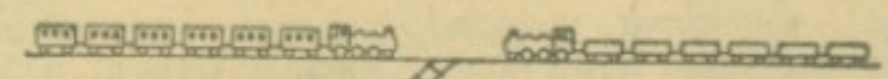
Дочек и банкет у Нишу

За тај дан Ниш је био свечано осветљен. Силан народ изишао је на улице, а деца су пуштала ракете.

У поноћ је почео банкет на коме је било присутно 250 гостију: чланови владе, новинари, дипломате и други претставници из иностранства. На банкету је било само 40 Срба, али ниједан Нишевљанин, што је многе у граду увредило.

Редован саобраћај на прузи Београд—Ниш, са два воза на дан, почео је 3 септембра 1884 године. Путничком возу од Београда до Ниша било је потребно осам, а мешовитом дванаест часова да претвали тај пут. На целој прузи било је 22 станице, између којих је развијена брзина од 25 до 40 километара на сат.

Тако је тридесет четири године после првих планова за подизање пруге, и после једнога банкротства, изазивајући негодовање Аустро-Угарске и одушевљење народа Србије, пуштена у саобраћај прва српска железница. Мада скупо плаћена и од странаца саграђена, она је ипак одиграла у своје време значајну улогу у полунезависној и заосталој земљи.

Железница у бројевима

Од свих саобраћајних средстава која одједном могу да превезу више од седамдесет путника, најбржа је железница. По удобности путовања, она долази одмах после пароброда, а по броју превезених километара и превезених путника далеко предњаци.

Највећу просечну брзину имају француски брзи возови — око 100 километара на час, затим амерички са 92, дански са 84, швајцарски са 80 и енглески са 82 километра. Међутим, рекорд припада америчком возу "Монинг зефир", који раздалућу од 88 километара прелази за 38 минута, то јест просечном брзином од 139 километара на час. После њега најбржи је француски електрични воз на прузи Париз—Дижон, који иде просечном брзином од 124 километра.

Занимљиво је напоменути да је специјални воз Наполеона III, пре готово сто година, пут од Париза до Марсеља преваливао за осам и по часова, то јест као и данашњи брзи возови. Његова просечна брзина износила је сто километара на час. Међутим, треба узети у обзир да је тај воз био тежак свега седам тона и намењен само цару и његовој пратњи, док је данашњи воз тежак 400 тона и превози 430 путника.

Колико је данас железница важно саобраћајно средство, види се најбоље по укупном броју превезених километара по особи. Док је, на пример, у Француској 1841 године железницом превезено сто милиона

километара, а 1896 године 11 милијарди, тај се број прошле године попео на тридесет милијарди километара.

На свом освајачком путу, железница је испресецала све континенте, избушила огромне планинске масиве и попела се на невероватне висине. Док је 1840 године у свету постојало свега осам хиљада километара пруга, данас њихова дужина износи 1.300.000 километара. Најдужи тунел на свету је светотхардски у Швајцарској — дуг деветнаест километара. Највећу висину железница је достигла у Јужној Америци, пењући се уз један превој Анда до 4.774 метра.

ЛЕДЕНА ВОДА КОЈА ГОРИ!

Код Велингема (САД) у држави Вашингтон налази се језеро чија је вода необична. Зими се ово језеро замрзне и тада се окупљају многи клизачи. Лед је дебео и чврст. Понекад се одржавају и утакмице у брзом клизању, а одржавају се и утакмице у хокеју на леду.

Клизачи пробуше лед и примакну запаљену шибицу води. Чим то учине, из леда сунке висок пламени стуб. Око необичне ватре окупљају се клизачи и греју се. Језеро се, наравно, налази изнад природног лежишта петролеја, који постепено избија и разлива се по површини воде.

Футбол Кроз векове

Футбал, данас најомиљенија спортска игра на свету, потиче још из старог века, али је његова писана историја много краћа. Не рачунајући узредно спомињање у разним средњовековним списима, хроничари бележе развој ове игре тек од пре сто година, кад је она почела да се усавршава и да добија свој систем, технику и тактику.

Нешто слично футболу играли су још стари Египћани, Римљани и Грци, а изгледа да је и код Кине-

издао је у Венецији, 1559 године, књигу под насловом "Trattato del giuoco della palla" у којој је цео један одељак посвећен футболу — "giuoco di calcio". Ту се прво одређује величина лопте; дужина игралишта износи "колико најјачи човек одбаци камен", а ширина у пола мање; број играча износи двадесет до четрдесет, а циљ им је да протерају лопту кроз одређени простор, без обзира којим делом тела. То је био уствари рагби-футбал, који се све доскора играо.

У XVI и XVII веку, у Италији су „боко ди калхо“ играли нарочито племићи и висока свештена лица из најближе папине околине. Капије кроз које је требало протер-

пао у реку или да ју је сопственик однео кући.

Футбал се враћа у Лондон тек крајем XVII века, да се поново изгуби све до 1840 године, када је обновљен на универзитетима и колеџима у Оксфорду, Кембриџу и Шефилду.

Рађање модерног фудбала

Али, време правог фудбала још није било дошло. Оно неколико студентских тимова играло је без икаквих правила. Још се нису били створили клубови и није се правила разлика између фудбала и рагбија. Тако је трајало све до 1863 године, када су донесена правила игре. Тада је основано Енглеско фудбалско друштво. Та година сматра се датумом рођења савремене фудбалске игре. Он се тада коначно одваја од рагбија и игра се само ногама.

Од тог времена фудбал се брзо развија. Изграђен и независан од других игара, он 1890 прелази Канал и осваја Европу. По једнима, он се тада вратио у своју матичну земљу; по другима, дошао је у Европу као потпуно нова игра. Чак и ако се као тачно узме мишљење првих, Енглезима се не може оспорити заслуга да су фудбал очистили од примеса других игара и дали му оне елементе који га данас чине привлачним за огромне масе спортиста. Једном речи, ако се фудбал у Енглеској није родио, он се у њој препородио. Ако Енглеска није колевка фудбала, она је отаџбина модерне фудбалске игре и земља у којој се и данас аји најбољи фудбал.

Спортистичке ЗАНИМЉИВОСТИ

Један енглески статистичар необичних догађаја на фудбалским утакмицама тврди да још није оборен рекорд у брзини давања голова који је постигао бечки Рапид 1925 године на утакмици против ВАЦ-а. Навала Рапида постигла је за 80 секунди три гола. Тако је резултат 3:2 за ВАЦ претворен у победу противника од два гола разлике.

Бил Панзен је постигао необичан рекорд. Он је добар рвач и био је веома познат у Сједињеним Америчким Државама. Чувен је по томе што је у својој дугој каријери спортисте победио на веома уверљив начин 65 првака, али он ниједном није успео да освоји назив првака државе. У првенству био је увек победен, а на пријатељским мечевима обарао је и најчувеније противнике.

за његована игра лоптом. Међутим, ни за једну од ових игара не може се рећи да претставља претходника данашњем футболу.

рати лопту биле су удаљене сто метара једна од друге, а на свакој страни играло је по 27 играча.

Футбал у Енглеској

Први запис о футболу у Енглеској потиче од хроничара Фидштифена из XII века који, набрајајући разне дечје игре, спомиње и "игру лоптом" која се игра о покладама. Из једног каснијег записа, међутим, излази да је фудбал пренет 1300 године из Француске. Један декрет краља Едварда II од 1314 године забрањује под претњом строга затвора "борбу с великом лоптом". Изгледа да овај декрет није поштован, јер је 1349 године младим људима било поново забрањено да играју фудбал "и остале глупе игре".

Законски прогоњен, фудбал се тада повлачи у удаљена места провинције и ту брзо осваја младина. Из сачуваних записа види се да је у игри учествовало и по 300 људи. У толикој гужви играчи били често с великим закашњењем знали да је лопта поцепана, да је

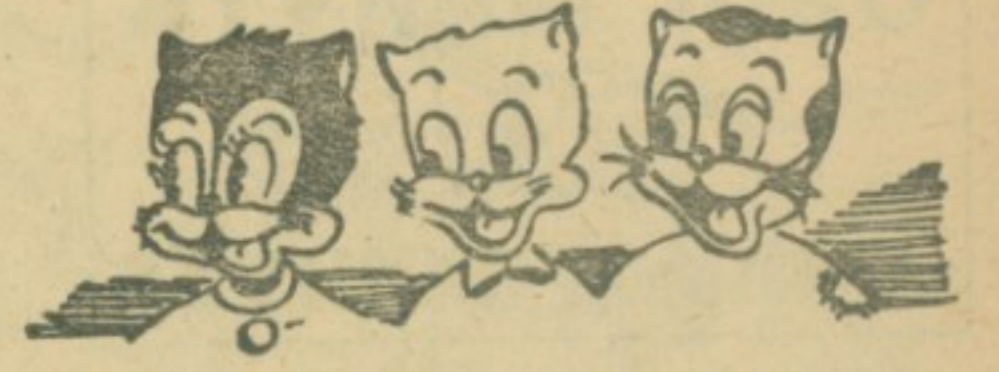
Почети фудбала у Француској и Италији

Средњи век, зато што нам је временски ближи, пружа сигурније податке о настајању фудбала. Код старе француске игре "choule" већ постоје две групе играча који јуре за лоптом с одређеним циљем. Из Француске потичу и најстарија писана правила за ову игру, и то из године 1336. Књижница на латинском под насловом "Ordinatio de pilla fascianda", нађена у једној манастирској библиотеци, вели да се ова игра састоји у терању надуване лопте ногом и прописује начин играња и величину лопте. Играчи су имали задатак да лоптом пробију хартију којом су били превучени кругови, по један на свакој страни. Притом је сваки играч могао лопту да хвата рукама.

Игра лоптом развија се истовремено и у Италији. Неки Скаино

НОБНА ТРКА

ЦРТЕЖИ: М. ПАВЛОВИЋА, М. ОТОВИЋА, И В. ДИСКИЋА

